

Kommittédirektiv

Integration i de gröna näringarna och i landsbygdens övriga näringsliv

Dir.
2007:131

Beslut vid regeringssammanträde den 13 september 2007.

Sammanfattning av uppdraget

En särskild utredare får i uppdrag att undersöka hur de gröna näringarna och landsbygdens övriga näringsliv på ett bättre sätt kan bidra till ökad integration och minskat utanförskap. Ett viktigt syfte med utredningen är att identifiera och redovisa områden där insatser för integration och näringslivsutveckling kan bidra till varandras måluppfyllelse. Utredaren skall även föreslå åtgärder som kan förbättra den ömsesidiga måluppfyllelsen. Utredaren skall inom ramen för uppdraget bl.a. belysa och lämna förslag vad avser

- faktorer som motverkar integration eller bidrar till utanförskap samt insatser som kan reducera eller eliminera dessa,
- hur instrument inom den befintliga integrationspolitiken och andra berörda politikområden används och kan användas för de gröna näringarna och landsbygdens övriga näringsliv,
- hur matchningen mellan företagens behov av arbetskraft och den tillgängliga kompetensen kan förbättras,
- hur de nya marknadsmöjligheter som öppnas av en ökande etnisk och kulturell mångfald i det svenska samhället i stort kan tas till vara på ett bättre sätt,
- hur kommunikation, information och samverkan mellan berörda aktörer på det aktuella området kan förbättras.

Bakgrund

Andelen utrikes födda som arbetar inom de gröna näringarna är låg. Med de gröna näringarna avses jordbruk, skogsbruk, trädgårdsbruk och nära relaterade verksamheter. Även i yrkesutbildningar knutna till sektorn, t.ex. gymnasieskolans naturbruksprogram, är andelen elever med utländsk bakgrund låg. Relativt få nyanlända invandrare bosätter sig på landsbygden eller får arbete i företag som finns på landsbygden. I den mån utrikes födda personer arbetar inom de gröna näringarna är det ofta i form av tillfälligt säsongsarbete.

Andelen företagare bland personer som är utrikes födda är högre än i övriga delar av befolkningen i Sverige. Trots detta är andelen utrikes födda företagare inom de gröna näringarna och i landsbygdens övriga näringsliv mycket låg. Det finns utrikes födda som driver företag inom olika delar av livsmedelskedjan, men det är få som är verksamma i primärproduktionen.

Stora grupper i den svenska befolkningen drabbas av utanförskap, bl.a. i form av arbetslöshet, bidragsberoende samt avsaknad av möjligheter att påverka den egna vardagen och de demokratiska beslutsprocesserna. Bland människor som drabbats av utanförskap finns en överrepresentation av personer med utländsk bakgrund. Många faktorer skapar och upprätthåller det utbredda utanförskapet bland utrikes födda och deras barn. Diskriminering, otillräckliga möjligheter till språkinlärning samt avsaknad av nätverk utgör generella hinder för invandrades etablering i arbete och företagande. Det finns också specifika faktorer som kan försvåra invandrades etablering i arbetsliv och företagande inom de gröna näringarna och andra verksamheter på landsbygden. För att verka som jordbruksföretagare krävs t.ex. ofta stora investeringar i mark och maskiner, vilket är ett strukturellt hinder som kan vara större för en utrikes född person än för en svenskfödd.

Kombinationen av att få utrikes födda är delaktiga i befintliga nätverk med anknytning till de gröna näringarna och landsbygden samt att jordbruks- och trädgårdsnäringarna inte är fullt ut delaktiga i den infrastruktur som finns för arbets-

marknads- och integrationsfrågor kan också utgöra en faktor som påverkar utfallet negativt. Att identifiera, åtgärda eller reducera dessa specifika hinder är en nyckelfråga i arbetet med att i större utsträckning ta till vara de utrikes föddas kompetens inom de gröna näringarna och på landsbygden.

Sveriges ökande etniska mångfald har bidragit till att utveckla en ny, rik matkultur där råvaror, traditioner och kunskaper från olika håll möts. Det ökade resandet har också fört med sig ett breddat intresse för olika matkulturer och kombinationer av dem. Därmed har en marknad för nya råvaror och produkter vuxit fram i Sverige. I Sverige odlas och produceras framför allt råvaror till matlagning som efterfrågats historiskt inom landet. Samtidigt importeras många råvaror som används i internationell matlagning. Troligen kan kunskaper som den etniska och kulturella mångfalden för med sig om råvaror, bearbetning och matlagning tas till vara på ett bättre sätt. Det bör således finnas potential för utveckling, erfarenhetsutbyte och inspiration kring nya produktionsgrenar och möjlighet till tillväxt och sysselsättning i fler företag.

Globaliseringen har också bidragit till att allt fler företag verkar på en internationell marknad. På landsbygden kan det t.ex. vara fråga om företag som satsar på småskalig livsmedelsförädling med inriktning på kundgrupper i andra länder. I det sammanhanget är erfarenhet av och kompetens om andra språk, kulturer och marknader en viktig tillgång för företagen.

Regeringens integrationspolitik

Sverige skall vara ett land med möjligheter för alla. De bästa vägarna till integration går genom arbetet och språkkunskaper. En genomgående linje i regeringens integrationspolitik är att riva hinder och öppna möjligheter. Utöver den första tiden i Sverige behövs ingen särpolitik för invandrare, utan det som behövs är en politik för större frihet och för ett samhälle som präglas av gemenskap och samhörighet, där ingen grupp åsidosätts eller diskrimineras. Det utanförskap som har fått fotfäste i Sverige behöver brytas.

Arbetsmarknadssituationen för utrikes födda har sedan länge varit betydligt sämre än för personer födda i Sverige. Det gäller både i städerna och på landsbygden. Det finns också indikationer på förekomsten av diskriminering. Regeringens jobbpolitik, med bl.a. nystartsjobb och jobbskatteavdrag, är viktig för att förbättra situationen på arbetsmarknaden för utrikes födda. Regeringen har också föreslagit ett integrationspaket med åtgärder riktade främst till utrikes födda under den första tiden i Sverige. Genom de s.k. instegsjobben kan nyanlända snabbare få arbete och etablera sig på arbetsmarknaden. Därutöver avser regeringen också att motverka diskriminering genom att föreslå en starkare och samlad diskrimineringslagstiftning och bilda en gemensam ombudsmannamyndighet.

Mångfald bör bejakas och ses som en tillgång för landets företag och för samhället som helhet, i städerna såväl som på landsbygden. För att uppnå tillväxt och ökad sysselsättning inom de gröna näringarna och i landsbygdens övriga näringsliv bör den kompetens som finns bland personer med utländsk bakgrund tas till vara och utvecklas. Personer med utländsk bakgrund är också en kundgrupp med en sammanlagd stor köpkraft, vilket skulle kunna innebära nya affärsmöjligheter för redan etablerade och nya företag på landsbygden. Genom en god kunskap om kundgruppens efterfrågan på varor och tjänster från de gröna näringarna och andra verksamheter på landsbygden kan landsbygdsföretagens verksamheter anpassas för att ge större inkomster och en bättre lönsamhet.

Aktuella utredningar och studier

Varje departement inom Regeringskansliet ansvarar för att arbeta för att integrationspolitiken genomförs inom dess ansvarsområde. Jordbruksdepartementet arbetade under hösten 2004 med projektet Integration inom de gröna näringarna. Integrationsarbetet är långsiktigt och det arbete som har bedrivits på Jordbruksdepartementet kan ses som en inledande analys för att ge underlag för ett fortsatt arbete med integrationsfrågorna. I projektet har genomförts en kartläggning av vad som påverkar hur utrikes föddas kompetens och intressen tas till

vara inom de gröna näringarna. Vidare har rundabordssamtal med deltagare från berörda myndigheter och organisationer förts. Dessa samtal var ett första steg för att uppmärksamma problematiken och gav värdefull information för det fortsatta arbetet.

Integration utgör i likhet med jämställdhet en horisontell prioritering i den svenska strategin och programmet för landsbygdsutveckling och skall beaktas inom samtliga delar av Sveriges landsbygdsprogram. Programmet ger flera instrument för att verka för en ökad integration inom landsbygdens företagande och utveckling. En ambition under programperioden 2007–2013 är att öka informationen, kunskapsspridningen, dialogen och nätverksaktiviteterna avseende de gröna näringarna samt landsbygden och dess miljöer och livsmöjligheter.

Utredningen Effektiva insatser och incitament för snabbare arbetsmarknadsetablering för nyanlända flyktingar m.fl. (IJ 2007:2) skall se över och lämna förslag om ansvar, utformning och finansiering av flyktingmottagande samt andra insatser som sammantaget påskyndar och ökar möjligheterna till etablering på arbetsmarknaden för nyanlända flyktingar och skyddsbehövande i övrigt samt deras anhöriga.

Glesbygdsverket fick i regleringsbrevet för 2005 i uppdrag att initiera en studie om utrikes födda i gles- och landsbygdsregioner. Glesbygdsverket redovisade uppdraget till regeringen i december 2005 i rapporten Integration och regional utveckling.

Den tidigare regeringen gav Verket för näringslivsutveckling (Nutek) i uppdrag att i samarbete med ett antal myndigheter samt några pilotlän utveckla metoder och verktyg för att öka genomslaget för integration och mångfald och arbete mot diskriminering i det regionala utvecklingsarbetet. Nutek kommer att redovisa uppdraget inom kort.

Behovet av en utredning

Att förbättra integrationen och bryta utanförskapet är en långsiktig process där samspelet mellan olika aktörer är väsentligt.

Genom tidigare utredningar och studier har faktorer som påverkar integrationsprocessen negativt identifierats, både generella hinder och hinder som är specifika för de gröna näringarna. Arbetet behöver emellertid fördjupas för att bl.a. identifiera områden där insatser för integration och näringslivsutveckling kan bidra till varandras måluppfyllelse. För att bidra till regeringens integrationspolitiska målsättningar och skapa större möjligheter till egen försörjning genom anställning eller eget företagande behöver utvecklingen mot ökad integration inom de gröna näringarna och på landsbygden samordnas och drivas på i önskad riktning.

För landsbygdens företag är den växande etniska och kulturella mångfalden i Sverige en betydelsefull tillgång. Kunskaper om språk, kulturer och nya marknader kan bidra till att stärka företagets konkurrenskraft, särskilt i och med den allt mer globaliserade marknaden för varor och tjänster.

Invandrare som konsumenter av varor och tjänster representerar en avsevärd köpkraft, vilken också ökar över tiden. Den potentiella affärsmöjlighet som det innebär för de gröna näringarna och för övriga företag på landsbygden behöver undersökas och tas till vara, till ömsesidig nytta för integrationen och för landsbygdens näringsliv.

Regeringen gör mot denna bakgrund bedömningen att det finns behov av att utreda hur integrationen kan förbättras inom de gröna näringarna och i landsbygdens övriga näringsliv.

Uppdraget

En särskild utredare får i uppgift att undersöka hur utrikes födda personers kompetens och intresse skall kunna tas till vara inom de gröna näringarna och i landsbygdens övriga näringsliv. Utredaren skall undersöka hur de gröna näringarna och landsbygdens övriga näringsliv på ett bättre sätt kan bidra till ökad integration och minskat utanförskap. Utredningen skall identifiera områden där insatser för integration och näringslivsutveckling kan bidra till varandras måluppfyllelse samt föreslå åtgärder som kan förbättra den ömsesidiga måluppfyllelsen.

Utgångspunkter

Utredningen skall utgå från integrationspolitikens målsättningar och medel. Det innebär att incitament och stimulans för att anställa, ta arbete eller starta eget skall förutsättas underlätta integrationen. Offentliga insatser skall syfta till att riva hinder och öppna möjligheter för människors egen inneboende initiativkraft och kompetens. Insatser skall inte riktas till invandrare som grupp, utan baseras på individuella behov. Diskriminering i alla dess former skall bekämpas.

Utredningen skall också beakta den långsiktiga målsättningen om en ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbar livsmedelsproduktion och utveckling av landsbygden. Målet omfattar bl.a. sysselsättning på landsbygden, hänsyn till regionala förutsättningar och uthållig tillväxt. Vidare omfattas en säker och konkurrenskraftig jordbruksproduktion som styrs av konsumenternas efterfrågan och bidrar till en global utveckling.

Samverkan mellan politikområden

I arbetet med att göra de gröna näringarna och andra verksamheter på landsbygden mer tillgängliga för utrikes födda personer och för att på ett bättre sätt ta till vara de fördelar och möjligheter som en etnisk och kulturell mångfald skapar krävs samverkan mellan flera olika politikområden samt mellan den centrala, regionala och kommunala nivån. De politikområden som främst berörs är integrationspolitiken, arbetsmarknadspolitiken, näringspolitiken, migrationspolitiken, jämställdhetspolitiken, utbildningspolitiken, landsbygdspolitiken och den regionala utvecklingspolitiken. Erfarenheter från lokalt utvecklingsarbete i storstadsområden kan vara värdefulla i sammanhanget. Det innebär att även storstadspolitikens område berörs.

Utredningen skall överväga hur befintliga insatser inom ramen för berörda politikområden kan bidra till och samverka för att nå målsättningen om att bättre tillvarata utrikes födda personers intresse och kompetens för arbete och företagande inom de gröna näringarna och i landsbygdens övriga näringsliv.

Riktlinjer för utredningsuppdraget

Utredningen skall identifiera såväl hinder som utvecklingsmöjligheter för utrikes födda personers delaktighet i de gröna näringarna och i landsbygdens övriga näringsliv. Nyanlända invandrare skall beaktas särskilt. Utredningen skall genomgående beakta både kvinnors och mäns villkor och förutsättningar när det gäller anställning, företagande och utvecklingsmöjligheter inom de gröna näringarna och på landsbygden. Nya möjligheter och marknader som kan öppnas genom bättre tillvaratagande av den kompetens som etnisk och kulturell mångfald innebär skall belysas. I uppdraget ingår bl.a. att

- redovisa och analysera statistik och information inom de områden där det finns behov, t.ex. om arbetskraftsbehov hos de gröna näringarna och övriga landsbygdsföretag,
- redovisa vilken kompetens och erfarenhet som nyanlända invandrare har i förhållande till arbetskraftsbehovet på det aktuella området samt föreslå hur matchningen mellan företagets behov av arbetskraft och den tillgängliga kompetensen kan förbättras,
- identifiera faktorer som motverkar integrationen eller bidrar till utanförskap samt insatser som kan reducera eller eliminera dessa,
- undersöka vilka erfarenheter som finns i andra länder av de aktuella frågorna,
- se över hur instrument och förutsättningar inom den befintliga integrationspolitiken och andra berörda politikområden används och hur de kan användas så att de bättre främjar integration i de gröna näringarna och i landsbygden övriga näringsliv,
- bedöma de marknadsmöjligheter som kan finnas för området nya produktionsgrenar (matråvaror och vidareförädling med koppling till nya matkulturer eller nya exportmarknader),
- föreslå hur kommunikation, information och samverkan mellan myndigheter och andra aktörer på det aktuella området kan förbättras,

- föreslå hur eventuella strukturella hinder för integrationen på landsbygden och i de gröna näringarna kan undanröjas,
- föreslå hur forskning till stöd för integration inom de gröna näringarna och på landsbygden kan användas och utvecklas, och
- föreslå insatser som får fler personer med utländsk bakgrund att överväga studier på utbildningsvägar som riktar sig mot de gröna näringarna och annat landsbygdsföretagande, t.ex. gymnasieskolans naturbruksprogram och Sveriges lantbruksuniversitets utbildningar.

Ekonomiska och övriga konsekvenser av utredningens förslag

Utredaren skall bedöma de ekonomiska konsekvenserna av de förslag som lämnas. Förslagen skall utformas så att företagens administrativa kostnader, i den mån de påverkas, hålls så låga som möjligt.

Samråd och redovisning av uppdraget

Utredningen skall i sitt arbete eftersträva en öppen och bred dialog och samråda med företrädare för berörda myndigheter, de gröna näringarna och landsbygdens övriga näringsliv, invandrarorganisationer samt andra berörda organisationer.

I arbetet bör också en samordning ske med övriga pågående utredningar och projekt som kan anses relevanta på området. Samråd skall ske med utredningen Effektiva insatser och incitament för snabbare arbetsmarknadsetablering för nyanlända flyktingar m.fl. (IJ 2007:2). Regeringens arbete med att utarbeta en strategi för att stärka utvecklingskraften på landsbygden skall beaktas i utredningen.

Utredaren skall redovisa sitt uppdrag senast den 2 juni 2008.

(Jordbruksdepartementet)